

Одеський технологічний інститут консервної промисловості в 1941–1945 рр.

(Одеський технологічний інститут консервної промисловості у 1949 р. було перейменовано на Одеський технологічний інститут харчової і холодильної промисловості, в 1970 р. виш змінив назву на Одеський технологічний інститут холодильної промисловості. У 1989 р. заклад став називатися Одеським інститутом низькотемпературної техніки і енергетики. У 1994 р. інститут одержав статус академії з назвою Одеська державна академія холоду, яку відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2012 р., №334-р було реорганізовано шляхом приєднання до Одеської академії харчових технологій з утворенням на її базі структурного підрозділу академії – Інституту холоду, кріотехнології та екоенергетики).

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

У червневі дні 1941 р. Одеський технологічний інститут консервної промисловості завершував 18-й навчальний рік. Випускники захищали дипломні проекти, студенти інших курсів складали екзамени й збиралися на виробничу практику.

22 червня 1941 р. викладачів і студентів об'єднала єдина справа – захист Батьківщини.

Незважаючи на воєнні дії, навчальний процес не зупинився.

26 червня 1941 р. завершився захист дипломних проєктів. Державна атестаційна комісія заслухала студентів Л. Круглову, Т. Кульчевич, Д. Шульман, А. Круглікову, М. Поліщук, З. Кац, А. Соболевського, С. Рогова, І. Донцова, З. Рустам-Заде з дипломними проєктами «Овочеконсервний завод в Одесі», «Томатний завод в Мелітополі», «Рибоконсервний завод в Гур'єві», «М'ясоконсервний завод в Армавірі» та інші. Випускники інституту отримали кваліфікацію інженер-технолог.

Відповідно до наказу по Одеському технологічному інституту консервної промисловості від 1 липня 1941 р. викладачі й співробітники мали залишатися на робочих місцях, а студенти – працювати на харчових підприємствах міста.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

Багато викладачів та студентів добровольцями пішли на війну. Серед них директор інституту С. Г. Ільченко, доценти О. М. Мальський, А. С. Заславський, асистенти А. Шрайбман, К. Макаров, І. Крайтнев та інші. У боротьбі з ворогом загинули смертю хоробрих викладачі інституту І. А. Гордон, Теппер, І. І. Тисьневський, Е. Губерман, П. Захаров, С. Рубіншпайзер, І. Гусовський.

У серпні 1941 р. в умовах блокади Одеси інститут евакуювали вглиб країни. Найбільш цінне майно (прилади, машини, обладнання, навчальна література) було вивезене на консервний завод у Сталінградській області. Через бомбардування частина цього майна згоріла. Врятувати вдалося тільки деякі важливі архіви, машини й апарати. Це дало змогу забезпечити навчання на новому місці.

Інститут відновив роботу в 1942 р. в м. Канібадамі в Таджикистані. Тут було зібрано групу студентів п'ятого курсу – майбутніх технологів, у кількості 31 людини. Для них було організовано необхідні теоретичні заняття, які проводилися на базі Канібадамського консервного комбінату. У вільний час студенти охоче працювали в цехах, вносили свою лепту до спільної перемоги. Робота на комбінаті, доступ до виробничих інструкцій і бібліотеки сприяли успішному проведенню дипломного проектування. У грудні 1942 р. всі випускники захистили кваліфікаційні роботи та одержали дипломи.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

У 1942 р. виш очолив І. Т. Григор'єв, вихованець ОТКП, колишній директор Воронежського хіміко-технологічного інституту.

У 1942 р. було проведено три набори до інституту за рахунок випускників середніх шкіл, які склали вступні іспити на загальних підставах.

Лабораторія аналітичної хімії, 1943 р.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

Подальшу роботу інститут продовжив у м. Сталінабаді (нині – м. Душанбе). Для навчального закладу уряд Таджикистану виділив одну із своїх будівель. У ньому розмістилися лабораторії, навчальні класи, гуртожиток для студентів і професорсько-викладацького складу.

Виробничу практику студенти проходили на підприємствах Алма-Ати, Ташкента, Ленінабада, Канібадама, Фергани та Самарканда.

Навчальний процес забезпечували професори С. А. Глікман, В. П. Цесевич, доценти А. М. Боринський, Б. Л. Давидов, М. Я. Дікіс, О. Т. Марх, О. Ф. Фанг-Юнг, старший викладач Б. І. Борисов, аспіранти Л. М. Петржиковська, Л. А. Бонєва.

Група викладачів інституту, м. Сталінабад, 1943 р.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

Викладачі й аспіранти продовжили дослідницьку роботу, результати якої лягли в основу низки успішно захищених дисертацій. Доцент О. Ф. Фан-Юнг видав навчальний посібник з технології консервування.

Кабінет графіки, 1943 р.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

На початку 1943 р. при інституті було створено консультаційно-проектний сектор, який надав більше двохсот консультацій з різноманітних питань технології, енергетики й устаткування. Також працівники інституту внесли і здійснили низку пропозицій науково-раціоналізаторського характеру, як наприклад, впровадження у виробництво холодного вилащування золи, раціоналізація тари для упакування сухофруктів для армії, виготовлення сухого м'яса із солонини для армії.

Кімната у гуртожитку, 1943 р.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

З 1 жовтня 1943 р. знову почала працювати аспірантура. Формувалися курси з підвищення кваліфікації.

10 квітня 1944 р. Радянська Армія визволила Одесу від нацистських загарбників.

Група викладачів під керівництвом професора П. М. Павлова виявила ініціативу і збрала співробітників та студентів інституту, які пережили окупацію. Невдовзі до Одеси прибув директор інституту І. Т. Григор'єв, який очолив роботи з відновлення вишу.

Під час війни основні корпуси інституту не зазнали значних руйнувань, але матеріальна база дуже постраждала. Три гуртожитки згоріли.

Коллективом інституту була проведена велика робота з ліквідації розрухи. Будинки були не тільки відновлені, але й розширені за рахунок внутрішньої перебудови.

У доповідній записці, яка зберігається в Державному архіві Одеської області, директор І. Т. Григор'єв зазначав:

«У перші дні окупації румунські солдати знищили частину кабінетного і лабораторного майна. Деяке майно, в основному книги, вивезли професори інституту Сицинський і Михайлов, які втекли разом з окупантами. Для розгортання навчальних занять у масштабах 1941 р. інститут відчуває нестачу класних меблів, столів, парт. Бракує хімічного посуду, реактивів, аналітичних ваг тощо. Усе майно (моделі, таблиці, креслення, плакати, фото і т. п.) кабінетів спеціального обладнання, технологій, проєктування, технічної механіки, будівельної справи, опалення і вентиляції загинуло майже повністю. Збереглася тільки частина майна кабінетів креслення, фізики і теплотехнічної лабораторії.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

Значна частина бібліотеки інституту загинула під час окупації. Зібрали 12000 томів і до 3000 журналів. Бракує підручників.

Загалом, стан навчального і господарського обладнання дає можливість задовільно проводити навчальний процес, який розпочався 3 травня 1944 р.».

В евакуації працювали три факультети – Технологічний, Механічний та Інженерно-економічний. У 1944 р. було відкрито ще один факультет – будівельний.

Кількість студентів в Одесі на 12 травня 1944 р. становила 216 студентів, з них 107 осіб з нового набору. В інституті працювали п'ять професорів, 25 доцентів, 27 асистентів, п'ять старших викладачів і два викладачі.

На 1944/45 навчальний рік профільні міністерства затвердили прийом у кількості 250 осіб. З урахуванням студентів, які перебували в евакуації, очікувалося, що у вересні контингент налічуватиме близько 1000 студентів і досягне довоєнного рівня.

Співробітники і студенти у кількості 400 чоловік повернулися до Одеси в серпні 1944 р. після закінчення навчального року і проведення випуску спеціалістів, а також набору студентів на новий навчальний рік.

До 120-річчя з дня заснування Одеського національного технологічного університету

Нормальну роботу в рідному місті інститут відновив у вересні 1944 р.

Згодом запрацювали десять лабораторій: аналітичної, неорганічної, органічної, фізичної і колоїдної хімії, фізики, теплотехніки, технології консервного виробництва, хіміко-технічного контролю виробництва, мікробіології. Через рік було створено нові лабораторії електротехніки, будівельної справи, економіки, науково-дослідницька лабораторія кафедри технології.

Попереду були роки щасливого мирного життя і натхненної праці.

Підготував Василь Милосердний, директор музею історії ОНТУ

Використані джерела: видання «Історія Одеської державної академії холоду у фактах та світлинах 1922–2012», матеріали Державного архіву Одеської області та документи Музею історії ОНТУ.